

Wigzell att göra reda i detta som alltmer börjar likna något av en »affär«.

Vem kommer till seminariet?

Samtidigt som man är sysselsatt med att stoppa vår öppna granskning – en granskning som nog de flesta verksamma inom den rättspsykiatriska vården, forskare, ledarskribenter, politiker, m fl, närmast kräver – bjuder Socialstyrelsen in till ett höstseminarium om, ja just det, utvärdering av den rättspsykiatriska vården. Vem tror man kommer att delta i ett sådant seminarium? Frågan är nämligen, och detta är minst sagt obehagligt: Vem kan lita på Socialstyrelsen?

*

Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.

Replik:

Absolut sekretess hindrar utlämning

II Socialstyrelsen har självklart inget intresse av att mörklägga de uppgifter som ligger till grund för vår rapport om den rättspsykiatriska vården. Men det material Henrik Belfrage begärt ut innehåller uppgifter som vi genom särskilt tillstånd av Rikspolisstyrelsen erhållit från det skadade belastningsregistret.

Rikspolisstyrelsen påpekade i sitt beslut att uppgifterna hos Socialstyrelsen omfattas av en bestämmelse i Sekretesslagen om absolut sekretess.

Det är alltså omöjligt för Socialstyrelsen att tillmötesgå Henrik Belfrage. Henrik Belfrage har fått ett avslagsbeslut från Socialstyrelsen med besked om hur man överklagar.

Kritisk granskning välkomnas

Det ligger självklart i Socialstyrelsens intresse att utsättas för kritisk granskning. Det är bl a därför som Socialstyrelsen har tagit initiativ till den konferens Henrik Belfrage nämner. Och det var därför vi begärde att de vetenskapliga råden skulle granska rapporten för att påvisa eventuella orimligheter. De har haft tillgång till grunddata i den mån de önskat.

I övrigt hänvisar jag till Läkartidningen 25/2002, där jag mer utförligt går in på flera av de frågor som Henrik Belfrage tar upp.

Nina Rehnqvist
överdirektör
Socialstyrelsen

Grava sakfel från Kalla fakta

II Reportrarna vid Kalla fakta förefaller oförmögna att föra en debatt med relevanta sakargument (se Läkartidningen 30–31/2002). Den grundläggande frågan om vilka medicinska krav man ska kunna ställa för att acceptera ett samband har man gett upp och i stället fokuserat sig på att sakkunnigläkarna tjänar för mycket och är beroende av försäkringsbolagen.

Man vill på ett försmädligt sätt försöka få läsarna att tro att sakkunnigläkarna sätter låga invaliditeter/säger nej till samband för att bolagen ska tjäna mer pengar. Som bevis på den tesen framförs att om man överklagar till Trafikskadenämnden så får 41,4 procent högre ersättning.

Detta är dock som Kalla fakta mycket väl förstår en helt irrelevant siffra. Den har väldigt lite att göra med sakkunnigläkarna, utan det rör hela den ekonomiska uppgörelsen som läkarna inte är inblandade i.

Rimlig siffra

Om man tittar lite närmare på siffrorna i Trafikskadenämndens årsbok som Kalla fakta refererar till visar det sig att man totalt granskat 3 131 ärenden år 2000. Av dessa fick 69 skadade högre ersättning på grund av ändrad sambandsbedömning alternativt högre invaliditet. Det ger en ändringsfrekvens av sakkunnigläkarnas bedömningar på 2,2 procent. Det är en enligt min åsikt högst acceptabel siffra.

Sakkunnigläkarna har granskats tidigare, av Finansinspektionen 1993-06-

17. En oberoende neurolog gick då igenom 68 whiplash-ärenden. I 51 procent satte han samma invaliditet, i 22 procent en högre och i 29 procent en lägre invaliditet! Slutsatsen blev: »inspektionen kan inte finna att något tyder på en tendens till att de rådgivande läkarna åsätter en lägre invaliditet än inspektionens läkare« och att man inte fann anledning till mer ingående granskning.

Man kan naturligtvis gärna göra ytterligare granskningar av systemet, det är inget som sakkunnigläkarna är oroliga för.

Parodiskt – och tragiskt

Det blir närmast parodiskt att Kalla fakta anklagar oss för sakfel när det uppenbarligen ingår i Kalla faktas arbetssätt att glida på sanningen, att medvetet feltolka siffror, allt för att få ett tillspetsat program/inlägg. Det är dock även tragiskt, för det gör att berörda parter bara reagerar med förstäelig ilska i stället för att lugnt och sansat försöka diskutera de relevanta problemställningar som finns.

Det är knappast givande att fortsätta debatten med Kalla faktas reportrar, men jag hoppas fortfarande på ett mer intellektuellt samtal i rätt medicinskt forum och att man där kan komma fram till något slags konsensus om var vetenskapen idag står vad gäller sambandsbedömningar i whiplash-ärenden.

Tycho Tullberg

sakkunnigläkare, ortoped,
Stockholm Spine Center,
Löwenströmska sjukhuset, Stockholm

Tobaksindustrin brister i trovärdighet

II Swedish Matches informationsdirektör Bo Aulin har gått till angrepp mot oss (LT 28–29/2002 och LT 30–31/2002) efter artikeln om tobaksindustrins strategier och samarbete i Sverige (LT 24/2002). Han ondgör sig bland annat över vårt användande av referenser, beskyller oss för förment vetenskaplighet och vill reducera vår kartläggning till ett uttryck för fanatism och illvilja.

Aulin tycker sig också få klä skott för allt vad tobaksindustrin gjort, något som naturligtvis inte stämmer. Klart är dock att han bör ha haft en god insyn i vad som pågick i tobaksbranschen eftersom han ända sedan 1980-talet haft en central position på Tobaksbolaget/Swedish Match med många internationella kontakter.

Tyngdpunkten i vår artikel låg på de strategier Philip Morris (PM) använt för

sin verksamhet i Norden. Vad vi i vår granskning också fann intressant var de dokument som visade på ett samarbete mellan Swedish Match (SM) och de amerikanska tobaksjättarna, information som inte tidigare varit känd.

Total öppenhet?

Det är därför anmärkningsvärt när Aulin vill göra gällande att SM alltid verkat för total öppenhet, att man aldrig förtigit eller dolt fakta.

Ingenstans i årsredovisningar eller andra öppna företagskällor har vi kunnat hitta information om SMs engagemang i Center for Indoor Air Research (CIAR), en hårt kritiserad forskningsstiftelse som initierades och finansierades av tobaksbranschen för att dra uppmärksamheten från passiv rökning som en hälsofara.

Vad vi förstått har inte ens medlemmar i Swedish Matches eget medicinska expertråd varit medvetna om detta engagemang.

Företaget har inte heller redovisat sin medverkan 1996 i tobaksindustrins samlade ansträngningar att kritisera för tobaksindustrin obekväma fynd om passiv rökning gjorda av WHO:s cancer-forskningsenhet International Agency for Research on Cancer (IARC).

Vi kan bara konstatera att företagets öppna informationsansträngningar måste ha misslyckats.

Aulin tycks hävda att innehållet i det dokument som beskriver ett möte mellan representanter för SM och PM inte är korrekt. Såvitt vi känner till har inte något av de amerikanska tobaksbolag vars handlingar offentliggjorts hittills försökt hävda att vad som står i de interna dokumenten inte stämmer.

Vi kan naturligtvis inte veta om de citat PMs representanter hänfört till Aulin eller hans kollega stämmer ordagrant. Vi kan dock inte se något rimligt motiv till varför PM skulle falsifiera ett protokoll för internt bruk, och vi tvivlar inte heller på andemeningen, dvs att det svenska företaget Swedish Match uppmuntrat och stött amerikanska tobaksbolags aggressiva taktik att utmana vetenskapliga slutsatser i domstol.

Skilj vetenskap och domstolsutslag

Denna konfrontativa inställning, som också bekräftas av Aulins senaste inlägg, måste anses som anmärkningsvärd i företag som säger sig värna om forskning. Synsättet att vetenskapliga frågeställningar ska avgöras i domstol är främmande för svensk forskningskultur.

Aulins kommentarer kring tobaksindustrins rättsprocess mot den amerikanska miljömyndigheten EPA för att den klassat miljötabaksrök som ett carcinogen är dessutom vilseledande då han påstår att »klassificeringen var absurd, orimlig och saknade all vetenskaplig grund«. Vad klassificering av miljötabaksrök som ett s k »class A carcinogen« innebär är att det anses vara bevisat som ett cancerframkallande ämne för människa (inte, som Aulin hävdar, att det är lika farligt att vistas i ett rökigt rum som att vistas i en radioaktivt nedsmutsad miljö).

Tobaksindustrins advokater lyckades i sin stämning mot EPA på så vis att myndigheten i sin officiella slutrapport kring passiv rökning tvingades ta bort det avsnitt som handlade om lungcancer. Domstolsutslaget har blivit mycket hårt kritiserat <www.tobacco.neu.edu/extra/hotdocs/osteenarticle.htm>, och är vitt skilt från att ha rätt i den vetenskapliga sakfrågan, dvs huruvida ingredienser i

miljötabaksrök är cancerframkallande och kan ge upphov till lungcancer bland ickेरökare.

EPA har aldrig backat från sina slutsatser <www.epa.gov/smokefree/pubs/strfs.html> vilka stöds av både tidigare och efterföljande vetenskapliga studier och sammanställningar. Ett exempel är IARC:s aktuella rapport, där miljötabaksrök klassificeras som cancerframkallande hos människa <<http://monographs.iarc.fr/htdocs/monographs/vol83/02-involuntary.html>>.

Ringa förtroende

Det är därför bisarrt när Aulin för Läkartidningens läsare beskriver EPAs klassificering som »grundlös, falsk och vilseledande« och indirekt hävdar att det på grundval av domstolsutslag i North Carolina inte finns vetenskapliga belägg att

miljötabaksrök är ett karcinogen. Det är naturligt att Aulin finner det obehagligt att bli påmind om sitt företags handlande under de senaste decennierna. Han väljer därför att i sina inlägg i stället ägna betydande utrymme åt snusfrågan, trots att detta område inte alls berördes i vår ursprungsartikel. I denna fråga återkommer vi separat.

Sammanfattningsvis inger Aulins inlägg ringa förtroende – och understryker vikten att även i fortsättningen noga granska tobaksindustrins argument och strategier.

Mats Lambe

docent,

*Institutet för medicinsk epidemiologi,
Karolinska institutet*

Göran Boëthius

docent, överläkare, Östersunds sjukhus

»Rökaren får i sig större mängder cancerframkallande ämnen än den passiva rökaren, men en förhöjd exponering hos passiva rökare kan tydligt dokumenteras.«

Miljötabaksrök cancerframkallande

■ I ett inlägg i Läkartidningen 30–31/2002 hävdar Bo Aulin att den amerikanska miljömyndighetens (US Environmental Protection Agency) klassificering 1993 av miljötabaksrök som cancerframkallande var »absurd och orimlig och saknade all vetenskaplig grund«. Efter att ha genomfört och publicerat epidemiologiska undersökningar om sambandet mellan passiv rökning och lungcancer sedan mer än 15 år är jag väl insatt i frågan.

Signifikanta samband

Sidoröken innehåller i regel större mängder av olika ämnen än huvudröken, varav ett flertal är cancerframkallande. På grund av utspädning i omgivningsluften får den passiva rökaren ändå i sig mindre mängder än rökaren, men en förhöjd exponering hos passiva rökare kan

tydligt dokumenteras via biologiska markörer [1].

Sedan 1981 har ett stort antal epidemiologiska studier publicerats kring passiv rökning och lungcancer som sammantagna klart visar statistiskt signifikanta samband, och ofta positiva dos–respons samband. Eftersom de observerade, och förväntade, riskökningarna i de epidemiologiska studierna i regel var låga måste hänsyn tas till olika felkällor vid tolkningen. Dessa felkällor bidrar till både falskt för svaga och falskt för starka samband. En omfattande litteratur finns i ämnet, där empiriska data talar emot att de observerade sambanden kan förklaras av olika felkällor [1, 2].

Redan 1986 gjordes bedömningen att miljötabaksrök är cancerframkallande av expertgrupper vid Nationella forskningsrådet i USA [3], US Surgeon Gen-